

דתישבו

בס"ד

פרשת ויקהל-פקודי, תשע"ז, מספר 1213

"וביום השביעי יהיה לכם קדש"

נתן אביעזר

קבוצה ב: קרבנות עולת תמיד - ישנה מצוות עשה להקריב שני קרבנות עולה בכל יום, אחד בבוקר ואחד בין הערביים, ככתוב: "זה האשה אשר תקריבו לה, כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד. את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (במ' כח:ג-ד). על קרבנות התמיד אפשר לשאול: האם הקרבנות דוחה את השבת? בניגוד לקרבן מוסף בשבת, שחיוב הקרבנות חל רק בשבת, חיוב הקרבנות של התמיד חל בכל יום. לכן, אולי מקריבים עולת תמיד רק בימי חול אבל לא בשבת? התשובה לכך היא שכתוב בתורה במפורש, שמקריבים עולת תמיד גם בשבת: "עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונספה" (שם:י).

קבוצה ג: קרבנות ציבור - ישנה מצוות עשה להקריב בכל חג קרבנות ציבור, כולל קרבן מוסף, הכולל עולה וחטאת. לדוגמה, בחג הפסח כתוב: "ובחדש הראשון... ובחמשה עשר יום לחדש... והקרבנות אשר עלה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים... ושעיר חטאת אחד..." (שם:טז-כב). וכן בכל חג וחג וגם בראש חודש. מלבד המוספים ישנם עוד קרבנות ציבור, כגון: הקרבנות המיוחדים להנפת העומר ושתי הלחם, קרבנות יום הכיפורים ועוד.

קבוצה ד: קרבנות יחיד - ישנם גם קרבנות יחיד, שאדם פרטי חייב להקריבם בנסיבות מיוחדות, כגון: קרבן תודה, נדר, נזיר, יולדת, חטאת על עברה בשוגג וכו'.

חז"ל קבעו שקרבנות ציבור (קבוצה ג) דוחים את השבת (רמב"ם, הלכות קרבנות ז:ד), אבל קרבנות יחיד (קבוצה ד) אינם דוחים את השבת. מה יסוד השוני בהלכה בין שתי הקבוצות? הרי בשתי הקבוצות קיים חיוב מהתורה להקריב את הקרבן. מה קובע, אם כן, איזה קרבן דוחה את השבת ואיזה אינו דוחה את השבת?

השוני בהלכה בין שתי הקבוצות של הקרבנות נובע מהסיבה הבאה: בקרבנות

פרשתנו (ויקהל-פקודי) עוסקת בבניית המשכן וכליו, בדומה לשלוש הפרשות שלפניה. אך הפרשה פותחת באזהרה על שמירת השבת: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה" (שמ' לה:ב). מדוע מופיעה כאן האזהרה על שמירת השבת? רש"י מסביר שמטרתה להורות לבני ישראל כי מלאכת המשכן "אינה דוחה את השבת".

לכאורה, אזהרה זו מיותרת לחלוטין. המשכן היה מבנה קדוש ביותר, והקב"ה אמר עליו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה:ח). האם יעלה על הדעת שמותר לבנות את המבנה הקדוש הזה תוך כדי חילול השבת!?

אולם, כפי שיתבהר בהמשך, אזהרת התורה על אי-בניית המשכן בשבת לא הייתה מיותרת כלל. אדרבא, קיימת סיבה טובה להניח שבניית המשכן חייבת להימשך גם בשבת.

ידוע שקיימות מצוות עשה שחייבים לקיימן גם בשבת למרות שקיומן כרוך במלאכה האסורה בשבת. מה מאפיין מצוות אלה? נדון תחילה בקרבנות השונים, שכולם כרוכים במלאכות האסורות בשבת, ואחר-כך נרחיב את הדיון למצוות אחרות.

אפשר לסווג את הקרבנות לארבע קבוצות.

קבוצה א: קרבן מוסף בשבת - ישנה מצוות עשה להקריב קרבן מוסף בשבת, ככתוב: "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים" (במ' כח:ט). מקריבים קרבן זה בשבת בלבד, ולכן, אם הקרבנות לא הייתה דוחה את השבת, לעולם לא היו הכוהנים מקריבים אותו. אי-לכך, ברור שקרבן מוסף של שבת דוחה את השבת.

* נתן אביעזר הוא פרופסור (אמריטוס) במחלקה לפיזיקה באוניברסיטה, ומחבר הספרים: "בראשית ברא" ו"אמונה בעידן המדעי".

ולכן, בהתאם לכלל דלעיל, מצווה זו דוחה את השבת. אולם את מצוות המילה עצמה אפשר לקיים בכל יום (אחרי היום השמיני). לכן, אם עקב מחלה או מסיבה אחרת אי-אפשר למול את התינוק ביום השמיני, המילה לאחר היום השמיני אינה דוחה את השבת.

עתה, נחזור לענייננו, לבניית המשכן בשבת, ונבדוק לאיזו מסקנה הכלל מוביל.

כאשר בניית המשכן הסתיימה, החלו הכוהנים להקריב קרבנות ציבור.

אם מפסיקים את בניית המשכן בשבתות, יתעכב סיום בנייתו, ובמשך זמן העיכוב, אין אפשרות להביא קרבנות. הכלל קובע שאם מצווה מסוימת מתבטלת, דוחים מפניה את השבת. אי-לכך, לפי הכלל, בניית המשכן חייבת הייתה להימשך גם בשבתות, כדי לזרז את סיומו, ולהימנע מביטול מצוות קרבנות ציבור במשך כל זמן העיכוב. אך בניגוד להנחה זו התורה אוסרת על בניית המשכן בשבת, ולכן מופיע הפסוק שבתחילת פרשתנו, המזהיר מפני חילול שבת בבניית המשכן.

בניית המשכן אינה דוחה את השבת, משום שלכאורה מצוות הקרבת הקרבנות אמנם תתבטל בכל זמן בנייתו, אבל החיוב להקריב קרבנות התחיל רק לאחר שהמשכן היה מוכן. לכן, עיכוב סיום המשכן בשל שמירת השבת לא הוביל לביטול של אף מצווה.

אולם, נדרש פסוק בתורה להודיע לנו שאכן כך המצב. כלומר, שהחיוב להקריב קרבנות התחיל רק לאחר סיום המשכן. ולכן, כפי שרש"י מסביר, הפסוק בא ללמדנו שבניית המשכן אינה דוחה את השבת וקביעה זו מתאימה לכלל של כל מצוות התורה. גם בבניית המשכן נשמר אפוא הכלל "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ".

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

ציבור, החיוב להקריבם נקבע ליום מסוים, ואי-אפשר להקריבם ביום אחר. לכן, אם יום הקרבתו של הקרבן חל בשבת, ואין מקריבים אותו בשבת, הקרבן בטל לגמרי. במקרה זה קבעו חז"ל, שחייבים להקריב את הקרבן גם בשבת. אולם בקרבנות יחיד, החיוב להקריב את הקרבן אינו מוגבל ליום מסוים. אפשר להקריב קרבן תודה או נזיר או יולדת בכל יום, ולכן אין סיבה להקריב קרבנות אלו דווקא בשבת.

אך ישנו מקרה יוצא דופן, והוא קרבן פסח. קרבן פסח אינו קרבן ציבור, אבל בכל זאת נקבע בתורה יום מיוחד להקריבו: ארבעה עשר בניסן. לכן, הקרבת קרבן פסח דוחה את השבת (רמב"ם, הלכות קרבן פסח א:טז).

מהדיון דלעיל אפשר לקבוע את הכלל הבא: אם הקרבן נקבע ליום מסוים, ואי-אפשר להקריבו ביום אחר, הקרבתו דוחה את השבת. אבל אם אפשר להקריבו בכל יום, הקרבן אינו דוחה את השבת.

כלל זה אינו מוגבל לקרבנות, אלא הוא חל על כל מצוות התורה. מהי השפעת הכלל הזה על מצוות אחרות?

א. קיימת מצוות "עומר" ככתוב: "וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָה וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן, וְהִגִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּחַרַת הַשָּׁבֹת יִגִּיפוּ הַכֹּהֵן" (וי' כג:י-יא).

"מִמִּחַרַת הַשָּׁבֹת" פירושו, ממחרת היום הראשון של פסח. הואיל ואי-אפשר להביא את העומר ביום אחר, קבעו חז"ל שקצירת העומר דוחה את השבת. וכך כתוב בספר החינוך: "עישרון של שעורים ... מצוותו להיקצר בלילה, בליל ששה עשר בניסן, בין בחול בין בשבת" (מצווה שב).

ב. קידוש החודש חייב להיקבע על-ידי עדים, והוא מחייב הקרבת קרבן מוסף של ראש חודש. משום כך, נסיעתם של העדים לבית דין הגדול בירושלים דוחה את השבת, ככתוב: "עדים שראו את החודש הרי אלו הולכים לבית דין להעיד, אפילו היה שבת ... מפני קרבן מוסף של כל ראש חודש שהיה דוחה את השבת" (רמב"ם, הלכות קידוש החודש ג:ב-ג).

ג. הלכות מילה בשבת מעניינות במיוחד. ישנן שתי מצוות הקשורות במילה: מצווה אחת היא המילה עצמה, והמצווה השנייה היא למול את התינוק דווקא ביום השמיני. את המצווה השנייה אפשר לקיים רק ביום השמיני,